

Autori i koautori znanstvenih članaka

Zanimljivo predavanje pod naslovom *Autori i koautori znanstvenih članaka* održao je 14. prosinca 2005. dr. sc. Branko Šantić iz Instituta «Ruđer Bošković» (nippur.irb.hr/hrv/kolokviji.html) s namjerom poticanja rasprave o mogućnosti određivanja praktičnih načina mjerenja znanstvenoga doprinosa pojedinog autora te njihove klasifikacije u četiri osnovne skupine.

S obzirom na to da objavljivanje radova ima iznimno važan i neposredan utjecaj na profesionalni život svakog znanstvenika, ovdje se prenose najvažnije misli iz spomenutoga predavanja.

Opširniji je članak o toj temi moguće pročitati na e-adresi www.irb.hr/hr/rudjermag/archive/.

Znanstveni članci sa samo jednim autorom sve su rjeđi, a sve su učestaliji oni s više, pa i mnoštvom koautora. Objavljivanje radova izravno utječe na znanstveno napredovanje pojedinca, pa se stoga nameću mnogobrojna pitanja vezana uz koautorstvo: kako izmjeriti *znanstveni doprinos* pojedinog (ko)autora, je li neki koautor uvršten nezasluženo, koji su koautori zaslužniji, postoji li *glavni* (najzaslužniji) autor.

Koji kriteriji određuju popis imena koautora i je li moguće razvrstati koautore u nekoliko osnovnih kategorija? Dva su osnovna kriterija koja treba razmotriti da bi se odredili kriteriji koautorstva: uloženi rad i uloženo vrijeme, ali njihova praktična primjena nije jednostavna.

Mjerenje uloženoga rada je najteže i - koja minimalna količina znanstvenog rada nekoga kvalificira za koautora? Javljaju se dvojbe, kako nagraditi pojedinog izvršitelja, šefove i voditelje ili voditelje laboratorija koji su ustupili opremu. Kako u pravilu objavljivanje rada ne rezultira izravnom materijalnom dobiti, koautori bivaju nagrađeni jednakovrijednim koautorstvom.

Pri mjerenju *količine* znanstvenog rada najlakše je procijeniti uloženo vrijeme. Vremenski kriterij podrazumijeva da su svi koautori barem neko vrijeme radili na članku. No iz prakse proizlaze mnogobrojni problemi. Viši znanstveni rang podrazumijeva više znanja, iskustva i stručnosti, ali i manje uloženog vremena nego za nekoga nižega znanstvenog ranga. Dakle, s obzirom na utrošeno vrijeme, koga uvrstiti kao koautora? Grubo, praktično pravilo glasi: tko je radio nekoliko dana ili tjedana na članku, očekuje koautorstvo.

Koautore je moguće razvrstati u četiri osnovna tipa: *pisac*, *izvršitelj*, *davatelj* i *vođa*. *Pisac* najčešće daje osnovnu ideju za članak, organizira i nadzire cijeli proces pisanja, a nerijetko i sam napiše prvu inačicu članka. U pravilu je *pisac* prvi koautor (po redoslijedu), on komunicira s urednikom i recenzentima i određuje ostale koautore. Kada je broj koautora velik, nerijetko neki od njih članak ne vide prije objavljivanja. Nadalje, bitna karakteristika koja određuje *pisca* u odnosu na ostale koautore, jest sjećanje. I nakon više godina *pisac*

zna objasniti o čemu je u članku riječ, koji je najvažniji rezultat te što je pojedini koautor radio.

Izvršitelj (ne radnik) u pravilu je nižega ranga od *pisca* i nije začetnik glavne ideje. Njegov je posao skupljati i obrađivati podatke, računati, crtati grafove, modelirati, graditi i uhodavati razne eksperimentalne i teorijske metode. *Izvršitelji* su najčešće mladi ljudi, studenti ili znanstveni novaci. U pravilu bi *izvršitelj* trebao biti koautor, što se u praksi izbjegava kao *nepotrebno*. Glede sjećanja, i nakon dužeg vremena *izvršitelj* je u stanju objasniti o čemu se u članku radi, barem što se tiče onog dijela na kojem je on izravno radio.

Ako su *izvršitelji* istoga ili višeg ranga od pisca, onda se kategoriziraju kao *davatelji*. U pravilu je i za *pisce* i za *izvršitelje* moguće odrediti količinu uloženog vremena i na članku rade dugotrajno. Također ne objavljuju previše članaka jer je njihov utrošak vremena najveći.

Davatelj je koautor koji opskrbljuje *pisca* i *izvršitelja* materijalnim dobrima (npr. uzorci) i/ili intelektualnim uslugama. Suradnja s *davateljima* je nužna zbog interdisciplinarnosti i uskih specijalizacija u znanosti. Za njega nije lako utvrditi količinu uloženog vremena i *znanstveni doprinos*. Doprinos može biti neko ispitivanje na opremi koju je trebalo dugo uhodavati ili jednostavno ideja *uz kavu* koja bitno pridonosi vrijednosti rada. Zato u pravilu doprinos *davatelja* treba nagraditi koautorstvom, bez obzira na prividno utrošeno vrijeme.

Vođa je najčešće hijerarhijski nadređen ostalim koautorima. Riječ je o voditeljima katedri, laboratorija, projekata, raznim mentorima, šefovima i direktorima. U pravilu, *vođe* ne sudjeluje u nastanku rada te njihovo koautorstvo izaziva mnogo nedoumica jer je njihov rad teško vrednovati, ponajprije zbog nemogućnosti jednostavne primjene vremenske metode. Premda je njihov znanstveni i/ili vremenski angažman upitan, vrlo je često rad *vođa* honoriran koautorstvom. I *vođe* je moguće podijeliti u nekoliko kategorija. *Vođa* projekta ostvaruje bitne *rubne uvjete*, odrađuje *papirnat* dio rada na projektu koji je vrlo često mukotrpan i dugotrajan te na taj način osigurava novac koji je potreban da bi se projekt uopće mogao provesti. Premda ne radi izravno na članku, ostvarivanjem bitnih preduvjeta za njegov nastanak ostvaruje i neupitno koautorstvo. Međutim, svi *vođe* iz raznih razloga ne zaslužuju koautorstvo, ali u praksi je gotovo neizbježno, pri čemu neki često i ne pročitaju članak na kojem su koautori. Koautorstvo *šefa* izaziva najviše dvojbi jer se njegovo *pravo* na koautorstvo zasniva samo na činjenici da je hijerarhijski nadređen ostalima. Postoje i *egzotični* podtipovi *vođa kaoautora*, npr. *vođaautor*, *balastautor*, *uzurpautor* itd.

Svuda gdje nastaju znanstveni radovi, dobro je definirana hijerarhija: akademskim naslovima, ustrojem radnih mjesta, plaćama. Stoga je hijerarhija glavni razlog zbog kojega se o koautorstvu ne raspravlja.

Tamara KRAJNA

Errata coriga

U *Polimerima* 26(2005)2 na stranici 100 greškom je izostavljeno ime Franje Ranogajca, autora priloga "Međunarodni okrugli stol *Industrija polimera u EU – mogućnosti razvoja u Hrvatskoj i Sloveniji*". Uredništvo se ispričava autoru i čitateljima.

Uredništvo